UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Kyberšikana jako nebezpečný jev spojený s využitím informačních a komunikačních technologií

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

Vypracovala: Zuzana Kopecká

Duben, 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Kamila Kopeckého, Ph.D., a uvedla v ní veškerou použitou literaturu i ostatní zdroje uvedené v seznamu zdrojů.

Souhlasím současně s užitím práce ke studijním účelům.

V Olomouci dne ……. ……..……

podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce, Mgr. Kamilu Kopeckému, Ph.D., za jeho ochotu a čas při zpracovávání mé bakalářské práce, že mě navedl správným směrem a že i díky němu mohla vzniknout tato práce, která bude určitě vhodným materiálem ke studiu kyberšikany.

OBSAH

1 ÚVOD 5

2 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE SPOJENÁ S KYBERŠIKANOU 6

2.1 Co je kyberšikana 6

2.2 Kyberšikana vs. klasická šikana 8

2.3 Další jevy spojené s kyberšikanou 10

2.4 Hranice kyberšikany 13

3 AGRESOR A OBĚŤ 15

3.1 Typologie agresora 15
3.1.1 Typy kyberútoků 19

3.2 Typologie oběti 21

3.3 Případy kyberšikany 22
3.3.1 Případy v zahraničí 22
3.3.2 Případy z České republiky 28

4 KYBERŠIKANA V ČR 32

4.1 Statistika 32

4.2 Projekty 35
4.2.1 E-bezpečí 35
4.2.2 Internet Helpline (pomoc online) 36
4.2.3 Projekt Minimalizace šikany 36
4.2.4 Centrum prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP 36
4.2.5 Projekt Saferinternet 37
4.2.5.1 Projekt Červené tlačítko 37

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ 38

5.1 Úvod k výzkumu 38

5.2 Výsledky dotazníkového šetření 39

5.3 Závěr výzkumu 45

1 Úvod

Téma této bakalářské práce jsem si vybrala, protože vím, jak je dnes internet rozšířený a využívaný obzvláště dětmi, které netuší, jaké nebezpečí se za jeho využitím může skrývat. Dalším důvodem byl fakt, že doposud nevznikla ucelená práce zabývající se pouze tímto tématem, která by obsahovala jak charakteristiku kyberšikany a jejích obětí a agresorů, tak případů a stavu projektů na dané téma. Myslím si tedy, že by se veřejnost měla s tímto problémem seznámit blíže.

Na začátku jsem si stanovila 3 základní hypotézy, které jsem chtěla prozkoumat metodou dotazníkového šetření, a to:

1) dnešní děti se s pojmem kyberšikana doposud nesetkaly a netuší, co znamená,

2) pokud se s kyberšikanou setkaly, netuší, že se proti ní mohou určitým způsobem bránit,

3) v dnešní době jsou velmi oblíbenými a často využívanými internetovými adresami Facebook, Xchat, atd., tudíž má třetí hypotéza směřovala k tomu, že děti nejsou dostatečně opatrné při zveřejňování svých osobních údajů a že mnoho z nich při vytváření profilů na nich uvádí vedle svého jména a příjmení i své datum narození, telefonní číslo a další osobní informace.

Celá práce měla kromě potvrzení nebo vyvrácení hypotéz za úkol shrnout základní problematiku kyberšikany a pojmy vztahující se k ní a poskytnout tak případným čtenářům ucelenou představu, co kyberšikana znamená, které další jevy se od ní odděluji, jakými způsoby je možné kyberšikanu páchat a kde je hranice mezi ní a klasickou šikanou. Dalším cílem této práce bylo ukázat, jak poznat kyberagresora a kyberoběť a že ne vždy se jejich profily shodují s agresory a oběťmi klasické šikany. Právě naopak – profily mohou být zcela opačné. V dalších kapitolách můžete nalézt případy kyberšikany nejen ze zahraničí, ale i z ČR, při kterých se čtenáři nejednou zatají dech, a také stav projektů a statistik v ČR na dané téma.

Cílem mé práce také bylo dokázat, že se s kyberšikanou můžeme setkat, aniž bychom to věděli a poznali. Vzhledem k tomu, že internet používáme každý den, jsme tomuto nebezpečí vystaveni prakticky bez omezení. Proto je na místě vědět, jak se proti ní v případě výskytu bránit.

2 Základní terminologie spojená s Kyberšikanou

2.1 Co je kyberšikana

Kyberšikanu (též kybernetická šikana, počítačová šikana či cyberbullying[1]) definujeme jako zneužití moderních informačních a komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. Je to tedy jedna z forem psychické šikany. Problémem však je, že pubescenti a adolescenti za těmito projevy šikanu vůbec nemusí vidět.[2] Může sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě vystavení na internetu (např. www.YouTube.com, atd.).

Zejména poslední forma kyberšikany (vystavení na internetu) může být extrémně nebezpečná – pokud je spojena s nějakou velmi ponižující situací, takovéto zveřejnění ponižujících materiálů pro obrovské množství lidí (které nejde vzít zpět) mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad a oběť může spáchat dokonce i sebevraždu:[3]

„Ryan Patric Halligan byl přes internet šikanován několik měsíců. Spolužáci tomuto 13-ti letému chlapci posílali zprávy, kde ho označovali za homosexuála. Nepřetržitě mu vyhrožovali, posmívali se, napadali ho, až nakonec v roce 2003 spáchal sebevraždu. Jeho otec říká, že už to Ryan prostě nedokázal snést.“[4]

Termín kyberšikana pochází z anglického slova *cyberbullying*, což znamená šikana prováděná v kybersvětě (= na internetu), kde nikdo nemůže zcela přesně určit vaši identitu, čímž se stává větším nebezpečím než klasická šikana. Může mít mnoho

[1] V zahraniční literatuře se také můžeme setkat s termíny jako **electronic bullying, electronic harassment, e-bullying, SMS bullying, mobile bullying, online bullying, digital bullying** nebo **Internet bullying.**
[2] Redakce E-bezpečí. *Co je kyberšikanu?* Vystaveno 22.5.2009 [cit. 12.11.2009]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>.
[3] Přispěvatelé Wikipedie, *Kyberšikana* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2010, Datum poslední revize 25. 02. 2010 [citováno 9. 03. 2010]. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kyber%C5%A1ikana&oldid=5005912>
[4] Webster, Ch. *Inbox.* Vystaveno říjen 2009 [cit. 12.11.2009]. Dostupné z <http://www.cyberbullying.info/phone/msginbox.php>.

podob a různou intenzitu stejně jako je tomu právě u klasické šikany. Nicméně na rozdíl od ní je vystopování identity šikanujícího téměř nemožné.

S kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdekoliv. Vzhledem k rychlému šíření komunikačních technologií, který nastal díky velkému boomu v této oblasti, jsou u nás mobilní telefony a připojení k internetu poměrně snadno dostupné. To s sebou samozřejmě přináší celou řadu výhod, ale i nevýhod – jsme k zastižení prakticky neomezeně 24 hodin denně 7 dnů v týdnu a příliš nezáleží na tom, na jakém místě se zrovna nalézáme (pokud je místo samozřejmě pokryto GSM signálem). Musíme si ale uvědomit, že stejně snadno jsme k dispozici i těm, kteří na nás chtějí prostřednictvím mobilního telefonu nebo internetu útočit, tj. původcům kyberšikany. Z toho vyplývá, že narozdíl od klasické šikany se před kyberšikanou nemáme kam schovat, protože nás může dostihnout i na místech, která nám dříve dávala pocit bezpečí a na kterých jsme hledali útočiště.

<u>Za projevy kyberšikany považujeme</u>:

- posílání krutých či výhrůžných emailových zpráv, smsek oběti nebo neustálé prozvánění oběti, apod.,
- vytváření webových stránek, na kterých jsou vystaveny obrázky s obětí, vtipy, sprosté a výhružné básničky, které se snaží zesměšnit a ponížit oběť,
- posílání a vytváření anket a jejich následné rozesílání spolužákům, aby hlasovali. (např. Kdo je největší... (doplnění urážlivého nebo vulgárního slova)),
- vydírání pomocí mobilu a internetu,
- vystavení pornografických fotografií s tváří oběti na webu nebo jejich zasílání ostatním prostřednictvím e-mailu,
- agresor se dostane do emailové schránky oběti, odkud pod jejím jménem odešle kamarádům či známým oběti vulgární, případně obtěžující zprávy, fotografie, videa apod.,
- agresor svou oběť vyfotografuje nebo nafilmuje na digitální fotoaparát, mobilní telefon či kameru a pořízené záběry rozešle ostatním spolužákům za účelem zesměšnění oběti. (zdroj: www.e-bezpeci.cz)

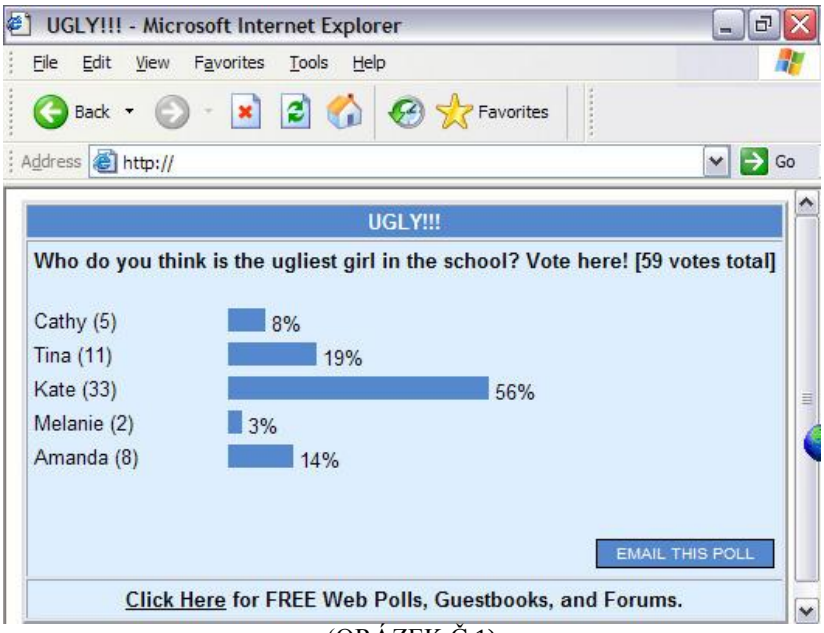

(ORÁZEK Č.1)

Na obrázku č.1 je uveden příklad, jak taková kyberšikana může vypadat. Na otázku „Kdo si myslíte, že je nejošklivější dívka na škole?“ více než polovina lidí označila dívku jménem Kate. Představte si pocit, kdy jste na jejím místě a tuto anketu uvidíte. O následcích se můžeme pouze dohadovat.

Kyberšikana je velkým problémem v řadě zemí. Mnoho z těchto zemí přijímá nové zákony a bezpečnostní opatření (např. Polsko filtruje na školních sítích přístup k internetu a zakázalo dětem používat na školách mobilní telefony, Velká Británie zřídilo anti-bullying asociace a vydala sadu rad, které mají pomáhat jak obětem, tak rodičům a školám, Jižní Korea přijala rozsáhlé restriktivní úpravy ohledně využití internetu a v USA je kyberšikana od roku 2006 federálním zločinem.[5])

2.2 Kyberšikana vs. klasická šikana

V dnešní době se s pojmem šikana setkáváme poměrně často, jsme s ním dobře obeznámeni a chápeme jeho význam. Jelikož tradiční pojem šikana označuje fyzické i psychické omezování nebo týrání jedince, mohli bychom kyberšikanu zahrnout pod tento obecnější termín jako novodobý způsob psychického šikanování. Jaký je tedy

[5] Přispěvatelé Wikipedie, *Kyberšikana* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2010, Datum poslední revize 25. 02. 2010. [citováno 7. 03. 2010] <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kyber%C5%A1ikana&oldid=5005912>.

rozdíl mezi nám dobře známou klasickou šikanou a kyberšikanou (*cyberbullyingem*)? Podívejte se na následující body, kterými se kyberšikana vyznačuje.

- Lidé, kteří se dopouštějí kyberšikany, mají výhodu, že zůstanou **anonymní**, pokud chtějí, což je největším problémem kyberšikany. Oběti mohou anebo naopak vůbec nemusí znát identitu svého trýznitele. Může to být člověk, se kterým se denně setkávají anebo jej nikdy v životě neviděly a kdo si je jako svou oběť vybral úplně náhodně. Původce takové šikany nemusí přitom být vůbec na stejném místě jako oběť. Může je dělit tisíce kilometrů. Některé výzkumy uvádějí, že téměř 40% šikanovaných se nikdy nedozví pravou identitu svého trýznitele. Ten se může schovávat za falešnými přezdívkami v chatovacích místnostech nebo IM softwarech (např. ICQ nebo MSN), anonymních telefonních čísel nebo falešných emailových adresách, které jsou dokonalými prostředky k takovýmto účelům.
- Kyberšikana může mít velmi **početné obecenstvo** a jeho počet se může neustále zvyšovat. Elektronicky zasílané zprávy (např. prostřednictvím chatovacích místností nebo IM softwarů) se dají velmi obtížně kontrolovat. Většinou trvá delší dobu, než se odhalí nějaký problém či potenciální nebezpečí. Proto se může kyberšikana rychle šířit, navíc může dosáhnout takových rozměrů, které nejsou u ostatních forem šikany možné.
- Při kyberšikaně **není kam utéct**. Při klasické můžete utéct domů nebo se jí jednoduše vyhnout, když víte, že se na vás chystá. Ale kyberšikana narušuje váš intimní prostor. V dnešní době je zcela nemožné vyhýbat se informačním a komunikačním technologiím, tudíž je velmi obtížné vystopovat na obětech, čemu musí čelit. U klasické šikany to lze poznat na potrhaných šatech a modřinách, kyberšikana takové důkazy neposkytuje. Nicméně jak u kyberšikany, tak u klasické šikany se oběti bojí svěřit svůj problém především ze strachu, že se útoky mohou vystupňovat, anebo z obavy, že jim rodiče zakážou jejich oblíbenou zábavu – mobil, internet, počítač. Navíc děti mají obavy z toho, že rodiče nejsou ve virtuálním prostoru natolik zběhlí a zkušení, a nemohou tudíž situaci plně pochopit.
- Kyberšikana se **nemusí odehrávat opakovaně**. Stačí, když agresor na internetu jednou zveřejní stránku nebo rozešle fotku, která jeho oběť uráží, a dále se do

toho procesu nemusí angažovat. Kdokoliv si to může stáhnout a dílo potom žije vlastním životem. Typickým příkladem takové šikany je anketa o Kate (viz výše).

- Kyberšikanu může provádět prakticky **kdokoli**. Může to být někdo, kdo je v reálném světě fyzicky slabý jedinec, ale na internetu se z něj stává agresor s jediným cílem – ublížit své oběti, co nejvíce to půjde.
- U kyberšikany jde hlavně o **počítačovou gramotnost** (schopnost ovládat a umět používat počítač a počítačové technologie). Nezáleží na tom, zdali je agresor fyzicky silný nebo je agresorů více než jeden. Důležitým faktorem jsou zde počítačové znalosti. Čím hlubší znalosti v této oblasti, tím rafinovanější způsob trýznění oběti lze vymyslet (Lidická, 2009).

2.3 Další jevy spojené s kyberšikanou

Kyberšikana může mít jak různou intenzitu, tak i různé podoby, jako je tomu u klasické šikany. Jsou to např. kyberstalking (pronásledování oběti, kontaktování jejích blízkých, narušování jejího soukromí pomocí komunikačních technologií), happy slapping (jedná se o případy, kdy agresor fyzicky napadne svou oběť – od fackování, bití, přes sexuální obtěžování až někdy ke znásilnění – zatímco komplic agresora vše nahrává na video http://www.youtube.com/watch?v=GTKjIuWMwc0), adult cyber-harassment (obtěžování dospělých osob), atd. Všechny podoby mají společný jeden znak – zneužívají se u nich informační a komunikační technologie:

1) Kyberstalking

Kyberstalking (z anglického slova *stalking*, znamená lov, pronásledování) je termín, který označuje opakované a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu. Ve spojení s využitím internetu jde o zasílání různých zpráv pomocí instant messengerů (ICQ), chatu, apod. Nejčastějšími oběťmi stalkingu jsou celebrity, ex-partneři, politici, lidé zhrzení v lásce apod.[6]

[6] Redakce E-bezpečí. *Happy slapping* [online]. Vystaveno 17.5.2008 [cit. 16.12.2009]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/23/38/lang,czech/>.

2) Happy slapping

Happy slapping je nový druh šikany, který se poprvé objevil v roce 2005 v jižní části Londýna. Účelem happy slappingu je nečekaně zmlátit buď mladistvého nebo dospělého člověka, přičemž komplic agresora celý čin nahrává na mobilní telefon nebo kameru a následně dané video umístí na internet. Video je určeno k tomu, aby pobavilo.[7]

3) Kybergrooming

Kybergrooming je dalším druhem sociálně-patologického chování uživatelů internetu, který označuje chování uživatelů Internetu, jenž má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit ho na schůzku s cílem danou oběť pohlavně zneužít. Útočníky jsou tedy velmi často pedofilové. Kybergrooming je nejčastěji vázán na veřejný chat, seznamky, dále ICQ a e-maily. Za kybergrooming se také v širším pojetí považují jakékoli způsoby manipulace dětí a mladistvých prostřednictvím ICT (např. ve spojení s terorismem apod.).[8]

4) Masquerade – přetvářka

Člověk se u tohoto typu kyberšikany vydává za někoho jiného a využívá kyberidentity (např. pomocí e-mailu, ICQ, různé Instant Messenger, někdy dokonce i mobilní telefony) někoho, koho oběť zná a tím navodí oběti dojem, že ji obtěžuje někdo, koho zná, a tak poškodili jeho, popřípadě narušili vztah oběti s domnělým útočníkem (Lidická, 2009).

5) Harassment – obtěžování

Znamená opakované zasílání urážlivých a obtěžujících zpráv oběti, která se nemusí umět bránit a dokonce se z toho může sesypat, popř. spáchat sebevraždu (Lidická, 2009).

---

[7] Redakce E-bezpečí. *Happy slapping* [online]. Vystaveno 15.11.2008 [cit. 2.3.2010]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/71/63/lang,czech/>.
[8] Redakce E-bezpečí. *Kybergrooming* [online]. Vystaveno 13.9.2008 [cit. 2.3.2010]. Dostupné z < http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/42/35/lang,czech//>.

6) Impersonation – zosobnění

Agresor se vydává za svou oběť, přejímá její kyberidentitu a následně zveřejňuje materiál, který má danou oběť poškodit, dostat do problémů nebo zničit její reputaci mezi kamarády a ostatními známými. Mnohdy se stává, že oběť takhle přichází o své přátele (Lidická, 2009).

7) Flaming – provokování

Termín (z anglického slova „flame“ – rozohnit se, rozčílit se) označuje útoky na oběť prostřednictvím elektronických zpráv s vulgárním a velice urážlivým obsahem. Tento způsob kyberšikany si klade za cíl obtěžovaného jedince vyprovokovat a vtáhnout jej tak do urážlivého způsobu komunikace.

8) Denigration – očerňování

Kyberpachatel se snaží svou oběť shodit a to tak, že ji sám pomlouvá nebo někde v kyberprostoru vyvěsí zprávy s pomluvami s cílem oběť co nejvíce očernit nebo poškodit její reputaci a tím narušit vztah s jejími přáteli.

9) Trickery – podvádění

Tento způsob kyberšikany si klade za cíl získat od své oběti osobní informace, které agresor následně zveřejní na internetu, čímž svou oběť zesměšní. [9]

10) Sexting

Český překlad tohoto slova je „sextování“. Slovo sexting je složeninou vzniklou ze slov sex a textování = elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či

[9] Kopecký, K., Krejčí, V. *Kyberšikana.* Olomouc: E-Bezpečí, 2009. Online na: http://prezentace.e-bezpeci.cz/kybersikana/index.html

videa se sexuálním obsahem. Tyto záznamy (fotografie, video) jsou pak často zveřejněny na internetu – zejména dojde-li k ukončení vztahu mezi mladistvými.[10]

2.4 Hranice kyberšikany

Velmi častou otázkou je „Kde končí hranice klasické šikany a začínají hranice kyberšikany?“. Odpovědět můžeme následovně – o kyberšikaně mluvíme v případě, je-li do celého procesu šikanování zahrnut počítač a s ním následná **anonymita** (Šmahel, 2003), která je nejdůležitějším faktorem celé problematiky. Dalším rozdílem je skutečnost, že kyberšikanu většinou trvá déle a opakovaně a oběť před svým trýznitelem nemusí utíkat ze školy domů, z čehož plyne, že oběť je k zastižení prakticky kdykoliv a kdekoliv a většinou v nejneočekávanější dobu.

Internet je prostředím bez zábran poskytující člověku jistou anonymitu (anglickým ekvivalentem pro výraz prostředí (popř. chování) bez zábran je anglické slovní spojení „*disinhibited behaviour*“[11]). Z výzkumů, které provedl jistý výzkumník, bylo zjištěno, že lidé ztrácí na internetu veškeré zábrany, přestávají být úzkostliví a často si dovolí něco, čeho by v běžném životě nebyli schopni (pocit zodpovědnosti za své činy se vytratil). Anonymitu tedy můžeme považovat za jistý štít, který nás chrání před sankcemi za vše, co provedeme. Pokud ale své jméno uvedeme, celkový efekt anonymity se vytratí. Nenechme se ovšem zmýlit. Běžní uživatelé internetu si myslí, že není možné je na internetu vypátrat, ale tato informace není zcela přesná. Každý uživatel internetu (což je v dnešní době většina populace naší planety) je do sítě přihlášený pod určitým číslem, které se nazývá IP adresa, dle níž může počítačový odborník zjistit, kdo za agresivními útoky na jeho osobu stojí.

Dle Šmahela (Šmahel, 2003) existují dva typy anonymity – **objektivní** a **subjektivní**. O objektivní anonymitě mluvíme v případě, popisujeme-li reálnou možnost, že nás na internetu někdo identifikuje – jaká je šance, že pokud po nás někdo bude na internetu pátrat, uspěje (Šmahel, 2003). Můžeme ji také označit jako míru odhalitelnosti za pomoci technických prostředků. Subjektivní anonymita označuje náš vlastní názor na míru našeho utajení a co si my sami o něm myslíme.

---

[10] Kopecký, K. *Co je sexting?* [online]. Vystaveno 23.5. 2009 [cit. 2.3.2010]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/154/63/lang,czech/>.

[11] Šmahel, D. *Psychologie a internet – děti dospělými, dospělí dětmi.* TRITON : Praha, 2003. ISBN 80-7254-360-1. str. 13.

Má-li člověk možnost být anonymní, vybírá si ke zveřejnění informací o sobě pouze ty, které se mu nejvíce hodí nebo které potřebuje. Šmahel se ve své knize zmiňuje o jistém počítači jménem Julie. Mnoho účastníků kybersvěta ji považovalo za svou přítelkyni, sdělovalo jí různá tajemství, své trable, strasti a radosti, protože někteří z nich měli pocit, že jim dokáže pomoci více než jejich vlastní kamarádi. Po jisté době se tito uživatelé dozvěděli, že Julie byla pouhým počítačem a tato skutečnost v nich vzbudila vlnu nevole a rozhořčení (Šmahel, 2003, str. 22).

Z následujícího příkladu můžeme vyvodit, že mají-li uživatelé internetu pocit anonymity, mizí veškeré jejich zábrany a jsou více otevření, protože internet stírá bariéry mezi jednotlivými uživateli. *„Vyhovuje mi… taková otevřenost. Tam v podstatě můžu co chci, a nikdo mi za to nemůže nic udělat. (Lola, 16 let).“* [12] Někteří uživatelé také udávají důvod své otevřenosti fakt, že to je právě to, co je k internetu táhne a co jim v reálném životě chybí (Šmahel, 2003). S tímto faktorem souvisí možnost lži a přetvářky, které pomáhají naši pravou identitu změnit. Nicméně je faktem, že ne všichni této možnosti využívají. Ti uživatelé, kteří možnost lži a přetvářky využívají, mají zřejmě důvod k tomu, aby je nikdo nepoznal (většinou to dělají ti, kteří se stydí říci o sobě, že dlouho neměli přítele/přítelkyni, neměli sex, trápí je, že je nikdo nechce, mají jisté rodinné problémy, atd.). *„… neřeknu jim tam pravdu. Třeba mě napadne něco, co bych mohla napsat, co by bylo pravdivý, ale zjinačím si to, aby se to vůbec netýkalo mě, třeba to vemu od nějaké kámošky… bylo by pro mě ponižující, kdyby mě někdo poznal. (Soňa, 18 let)“.*[13]

Velmi důležitým faktorem, který ovlivňuje anonymitu na internetu, je možnost ukončení kontaktu a odpojení se z internetu v případě, zašla-li diskuze moc daleko, popř. poznal-li někdo uživatele a hrozí možnost vyzrazení (Šmahel, 2003).

Dospívající uživatelé dost často popisují stav, kdy jsou pohlceni svou činností a komunikací a zapomínají na všechno ostatní kolem. Tento stav se v psychologii nazývá „flow“ (Šmahel, 2003).

[12] Šmahel, D. *Psychologie a internet – děti dospělými, dospělí dětmi.* TRITON : Praha, 2003. ISBN 80-7254-360-1. str. 23.
[13] Šmahel, D. *Psychologie a internet – děti dospělými, dospělí dětmi.* TRITON : Praha, 2003. ISBN 80-7254-360-1. str. 27.

3 Agresor a oběť

V této kapitole bych se ráda věnovala rolím agresora a oběti. Rozdíly mezi oběma aktéry se mohou u kyberšikany a klasické šikany značně lišit. Důležitou úlohu v celé kapitole bude opět hrát internet, počítač a samozřejmě již zmíněná anonymita. Jak se brzy dozvíte, agresorem se může stát i člověk, který není v reálném životě výrazný, silný a naopak obětí se může stát někdo, kdo má mnoho kamarádů, je oblíbený a silný po osobnostní stránce.

3.1 Typologie agresora

Pachatel kyberšikany se charakterizuje jako jedinec, který nemusí být fyzicky ani sociálně silný, jako tomu bývá u klasické šikany (neboť nemusí čelit osobnímu kontaktu se svou obětí), ale jako někdo, kdo se orientuje v problematice informačních a komunikačních technologií (používáme výraz *„jedinec počítačově gramotný“*). Takovou osobou může být v dnešní době prakticky kdokoliv. Podle výzkumu Univerzity Antverpy (2005-2006) jsou původcem kyberšikany častěji dívky než chlapci, a to z důvodů již zmíněné počítačové gramotnosti (chlapci tráví u počítače více času než dívky, proto mají daleko větší přehled o internetových aplikacích a jejich způsobech využití). Dalším znakem kyberagresora může být fakt, že jeho rodiče se nezajímají o to, co na internetu dělá a k čemu ho používá, protože mu většina z nich nerozumí. Agresor se mezi svými vrstevníky cítí být oblíbený, a proto se nebojí vyzkoušet tuto metodu kyberšikany, protože ví, že jej ostatní podpoří, popř. mu pomohou. K odhalení kyberútočníka dochází zřídkakdy, neboť oběť se ve většině případech bojí nebo stydí svěřit, čemu musí v kyberprostoru čelit (někdy dokonce netuší, jak se bránit). „Pachatelé kyberšikany také často používají zahraniční IP adresy a zahraniční proxy servery“[14], aby bylo jejich vystopování obtížnější.

Typy agresora

V klasické šikaně rozděluje Michal Kolář (Kolář, 2001) agresory na 3 zcela odlišné typy:

[14] Písařík, B. *Analýza vlivu fenoménu internetu na děti vestarším školním věku*. Brno : Muni, 2009. http://is.muni.cz/th/208848/pedf_b/bakalarskaprace-pisarik.txt?lang=en

1) První z nich je definován jako jedinec primitivní, hrubý se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy a silně narušeným vztahem k autoritě. Někdy je zapojený do různých gangů páchajících trestnou činnost. Takovýto typ šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních.
2) Druhý typ je označován jako velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu. Šikanování nabírá forem cíleného tyranizování, které se děje spíše bez přítomnosti svědků.
3) Třetí typ je pak definován jako typ „Srandista", optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Objevuje se u něj patrná snaha vypíchnout "humorné" a "zábavné" stránky celého procesu.

Typy kyberagresora

Každý z těchto čtyř následujících typů má různý styl kyberšikanování. Někteří z nich se potřebují publiku předvést, někteří kyberšikanují tajně. Někteří z nich dokonce jednají naprosto neúmyslně. Každý kyberagresor má také svůj vlastní motiv pro spáchání kyberšikany.

1) „Pomstychtivý andílek“ – pro tento typ je typické, že se jako agresor vůbec nevnímá. Vidí se jako „zlonapravující“, žije v představě, že chrání sebe a ostatní před pravým agresorem, který díky jeho intervenci po právu trpí. Často sám (kyber)šikanu zažil a nyní se ji snaží druhým oplatit. Může být naštvaný kvůli něčemu, co jeho oběť udělala, a myslí si, že kyberšikanou se zaručeně pomstí nebo dá oběti „lekci“. Kyberagresor v hávu pomstychtivého andílka se často zaplétá do hry, ve které se snaží ochránit svého šikanovaného kamaráda. Tito pomstychtivci pracují ve většině případů sami, ale mohou své aktivity a motivy sdílet se svými nejbližšími přáteli.
2) Bažící po moci – tento typ kyberagresora chce dát najevo svou autoritu a ukázat, že je dostatečně silný na to, aby jej všichni poslouchali a dělali, co po nich chce → ovládá je pomocí strachu. Logicky vyplývá, že pro své činy potřebuje publikum a stačí mu i malé, složené z jeho kamarádů. Svými skutky se často

chlubí, pokud se mu nedostává „obdivu“, jeho konání nabývá na intenzitě a útoky se stupňují. Tento typ se někdy v minulosti stal obětí klasické šikany, za kterou se teď mstí. Jejich největší výhodou je anonymita, jejich znalost moderních technologií může být velice často vynikající, proto se může stát nejnebezpečnějším ze všech uvedenýc typů.

3) „Sprostý holky“ – takový kyberagresor, v tomto případě děvčata, je znuděný nebo hledá zábavu. Nejčastěji šikanují jiná děvčata, ale neuniknou jim ani chlapci. Kyberšikana „sprostých holek“ je obvykle páchána ve skupině, nebo je v této skupině alespoň plánována. Také „sprostý holky“ vyžadují publikum. Chtějí, aby ostatní věděli, kdo jsou zač a že právě ony oplývají silou šikanovat ostatní. Živnou půdou pro tuto kyberšikanu je touha po obdivu ve skupině nebo partě a samozřejmě také „ticho“ ostatních, kteří tomu přihlížejí a nechají to být. Rychlý konec nastane v případě, že „sprostý holky“ ve své činnosti nenajdou takovou zábavu, kterou hledaly.

4) Neúmyslný kyberagresor – tyto agresory vůbec nenapadne, že by agresory mohli být. Hrají na ostatní online uživatele, že jsou „tvrďáci“, mohou se vydávat za někoho jiného nebo odpovídat na nenávistné či provokativní zprávy, které obdrží například v chatovací místnosti. Ostatním odpovídají bez přemýšlení o následcích svého jednání. Mohou se cítit zranění nebo naštvaní buď kvůli zprávám, které jsou jim zasílány ostatními, nebo třeba kvůli tomu, co viděli v online videích. Mají tendenci odpovídat ve vzteku nebo frustraci. Vzhledem k jejich sklonu vystupovat na Internetu jako někdo jiný, mohou někdy posílat ostatním typické kyberšikanující zprávy bez vědomí závažnosti tohoto jednání. Motivem jsou dva hlavní důvody: Můžu a Je to legrace. Neúmyslný agresor se v záplavě vtipkování takto může chovat i k některému ze svých přátel, který ale nemusí vždy poznat, od koho mu zpráva přichází a jak vážně je míněna. (Kolektiv autorů, Plzeň, 2009).

Agresora můžeme také nazvat útočníkem. V celém procesu kyberšikany se kyberagresor stává „badatelem“ a zkouší, co oběť vydrží (Šmahel, 2003). Důvody pro vznik agresora jsou následující:

- nuda a s tím související velké množství volného času,
- chuť vytáhnout se před kamarády a posílit vlastní ego,

- touha vyzkoušet něco nového a neznámého,
- snaha zastrašit (nemusí to být pouze kamarád, ale i zcela neznámý člověk) a zesměšnit,
- agresor si chce v kyberprostoru kompenzovat nějaké vlastnosti, které se mu v reálném životě nedostávají nebo je neumí využít,
- nedostatek socializace a integrace agresora,
- potřeba realizovat se v případě, že to v reálném světě nejde,
- touha vyzkoušet si novou sociální roli,
- výskyt nových druhů technologií doposud neprobádaných,
- někdy vznik agresora náhodným způsobem a bez jeho vědomí (zašle nevědomky zprávu, která danou oběť urazí, nebo předem důkladněji nepromyslí, co posílá),
- oběť kyberšikany se chce začít bránit a chce dokázat, že je *tvrďák*, což vyprovokuje agresory, kteří své oběti chtějí dokázat, že žádný tvrďák není,
- některé dívky chtějí dát najevo své sociální postavení ve skupině (míněno jsou-li vedoucími party nebo ne) (zdroj: www.e-bezpeci.cz)

Jak si můžeme všimnout, motivy pro kyberšikanování se liší, budou se tudíž lišit i reakce oběti a způsoby, jak kyberšikanu řešit.

3.1.1 Typy kyberútoků

Internetový projekt *STOP cyberbullying* (dostupný na www.stopcyberbullying.org) rozděluje kybernetické útoky na 2 základní typy:

1) **přímé útoky** – nejčastější typ kyberútoku, agresor sám napadne (přes internet) svou oběť, sám je původcem urážlivých zpráv a urážlivých textů. Existuje několik způsobů, pomocí kterých může agresor svou oběť napadnout:

– Prostřednictvím Instant Messagerů (ICQ, Xchat, LibimSeTi, atd.) – agresor posílá své oběti urážlivé zprávy. Taková forma kyberšikany je někdy daleko závažnější pro oběť než fyzické napadení, před kterým můžete někam utéct nebo se schovat. Na některých serverech existuje pravidlo, že pokud někdo někoho uráží nebo se o něm nevhodně vyjadřuje, může být z daného serveru (online skupiny) na určitou dobu vyloučen. Někdy se může stát, že si kyberútočník vytvoří onlinovou přezdívkou velmi podobnou přezdívce oběti a snaží se tak urážet všechny kolem, kteří mohou nabít dojmu, že je uráží někdo, koho znají.

– Krádeží hesla – děti a mladiství si někdy neuvědomují, že je nebezpečné sdělovat své heslo nejen někomu, koho neznají, ale také svým kamarádům a známým. Může se totiž stát, že agresor dané heslo využije k zasílání urážlivých obsahů přátelům oběti, kteří vůbec netuší, že na druhé straně není jejich kamarád, ale zcela cizí člověk. Kyberútočník může také změnit heslo své oběti, aby se už nemohla dostat na svůj profil na internetu, na svůj ICQ účet, atd.

– Vytvořením blogu – blogy jsou internetové stránky obsahující příspěvky jednoho editora na jedné webové stránce. Kyberagresor takových webových stránek může využít k urážení své oběti nebo zveřejňování jejích osobních informací, čímž může poškodit její reputaci nebo znepřátelit s jejími kamarády. Ostatní, kteří jsou součástí blogu, si všechno mohou přečíst a reagovat na takové zprávy, popř. se k urážení přidat.

– Pomocí webových stránek – kyberpachatel vytvoří webovou stránku, kterou zasvětí urážení své oběti. Obsahem takových stránek jsou většinou urážlivé ankety o oběti, diskuze o ní, různé zesměšňovací fotografie, které prošly fotomontáží, atd. Oběť mnohdy tuto stránku navštíví zcela náhodou a zažije

obrovský šok. Někdy se stane, že agresor na těchto webech zveřejní osobní informace o své oběti a tím ji vystaví většímu riziku kyberoběti.

– Zasíláním obrázků nebo sms zpráv s urážlivým obsahem – obsahem takových zpráv mohou být hanlivé fotky pořízené buď tajně v umývárně, na záchodě, atd. nebo z internetových porno stránek. Takové fotky mohou obsahovat i obrázek nahého bývalého partnera, který se se svou polovičkou rozejde a zhrzená polovička se chce pomstít. Tento způsob může vést k sebevraždě oběti.

– Online hlasováním – „Kdo je nejhezčí? Kdo je nejošklivější holka ze 7.A? Kdo si myslí, že **** je škaredá?“ Toto je další způsob, jakým zesměšnit oběť. Na tyto ankety může odpovídat prakticky kdokoliv a jakkoliv, i když předmětnou osobu vůbec nezná. Takové ankety mohou být umístěny na webu nebo kolovat po emailech a mít pro oběť psychické důsledky.

– Online hrami – dnešní děti hrají poměrně často online hry jako je Play Station 2 Network, X-Boy, atd. Součástí většiny těchto her jsou také komunikační kanály, přes které se spolu mohou účastníci dané hry bavit. Některé děti toho ale zneužívají k urážení oběti. Někdy se domluví více agresorů a danou oběť zničí, jakmile začne hrát, popř. jí na danou online hru znemožní přístup.

– Zasíláním obtěžovacích kódů – agresor posílá své oběti různé viry, kódy, spywary, hoaxy a emaily s pornografickým obsahem, které slouží k obtěžování a zavirování počítače (Lidická, 2009).

2) **nepřímé útoky** – kyberútočník přemluví nebo donutí někoho jiného, aby oběť kyberšikanoval místo něj. Vše většinou začíná tak, že se kyberagresor začne chovat jako oběť (zneužije heslo na její online účet, založí si velmi podobný nick (přezdívku)) a snaží se jí způsobit co nejvíce problémů. Pokud se pachatel dostane na online účet své oběti (ať už ICQ, emailu, atd.), znemožní jí přístup změněním hesla a začne zasílat urážlivé zprávy jejím kamarádům, kteří se začnou za toto urážení mstít. Dalším příkladem nepřímého kyberútoku mohou být i rodiče – pokud kyberpachatel naaranžuje všechno tak, aby to vypadalo, že jej někdo uráží, rodiče oběť potrestají. Toto byly příklady, které se sice vyskytují, nicméně pouze zřídka. Většinou se snaží kyberagresor o to, aby se do kyberšikany přidalo co nejvíce lidí a svou oběť šikanovali jako skupinka. Tento

typ je daleko nebezpečnější než přímý útok, protože většinou do celého procesu zapojuje i rodiče a lidi, kteří vůbec netuší, že na druhé straně sítě se skrývá dítě (zdroj: www.stopcyberbullying.org).

Př. Dívka jménem Mary se chce pomstít Jennifer za to, že ji nepozvala na svou narozeninovou oslavu. Jde proto na jednu sociální síť, jíž je Jennifer uživatelkou, a pod jejím nickem píše urážlivé zprávy dívce jménem Brittany: „*Nesnáším Brittany, je pitomá a tlustá!*“ Potom řekne Brittany, že tyto zprávy četla a že si myslí, že je Jennifer podlá a zaslouží si trest. Brittany se začne Jennifer mstít → dělají „špinavou práci“ za Mary, která v celé události figuruje jako neviňátko. Jennifer je potrestána rodiči, protože Brittany ve škole nahlásila, co jí Jennifer provedla, a na dané sociální síti ji zablokují přístup. Brittany se svými kamarádkami ji mohou dokonce začít kyberšikanovat.[15]

Někdy se může stát, že kyberpachatel zasvětí do celého procesu kyberšikanování určitou komunitu nebo skupinu lidí, které ani nezná. Např. Jake se urazí, protože Blake se stal kapitánem basketbalového týmu. Blake je černoch. Jake se proto přihlásí na sociální síť skupiny bílých extremistů, kterým řekne, že je Blake urážel. Sdělí jim také Blakovo telefonní číslo a onlinovou přezdívku. Tato skupinka potom začne Blakovi posílat výhružné zprávy. Jack netuší, co všechno vyvolal, a Blake nemá ponětí, co udělal, že je pod palbou takových zpráv.[16]

3.2 Typologie oběti

Hlavní roli při rozdělování na oběť a pachatele kyberšikany, jak už jsem zmínila v předchozí kapitole, hraje *počítačová a mediální gramotnost*. Čím méně zkušenější uživatel, tím větší riziko, že se stane kyberobětí. Jsou to především lidé, mladiství, kteří tráví u počítače většinu svého volného času, hledají si na internetu kamarády, většinu jejich přátel tvoří osoby z virtuálního světa, mající svou přezdívku, a nejsou dostatečně seznámeni s riziky, jež s sebou přináší internet a internetová komunikace. Proto se nebojí riskovat při seznamování na internetových portálech jako Xchat, LibimSeTi, atd. a důvěřují naprosto neznámé osobě. Tito jedinci se nemusí

[15] Stop Cyberbullying. *Cyberbullying by proxy.* [online]. Citováno 16.12.2009. Dostupné na <http://www.stopcyberbullying.org/how_it_works/cyberbullying_by_proxy.html>. (přeložila Zuzana Kopecká).
[16] Stop Cyberbullying. *Cyberbullying by proxy.* [online]. Citováno 16.12.2009. Dostupné na <http://www.stopcyberbullying.org/how_it_works/cyberbullying_by_proxy.html>. (přeložila Zuzana Kopecká).

vyznačovat žádným handicapem ani nemusí být ve své třídě považováni za outsidery. Agresor si svou oběť může v kyberprostoru najít kdekoliv a kdykoliv. Znevýhodněné jsou děti, které jsou závislé na svých mobilech, počítačích a internetu. Těm hrozí větší riziko, protože jsou k zastižení téměř 24 hodin denně. Výzkum univerzity v Antverpách zjistil, že dívky jsou nejčastějšími oběťmi kyberšikany, jež nejenom že nerozumí počítačům do takové míry jako chlapci, ale také se na internetu snaží najít svou lásku a štěstí ⇒ proto je někdy kyberprostor označován termínem „prostředí štěstí" (Šmahel, 2003, str. 33), neboť poskytuje pocit sounáležitosti, ventilují se v něm problémy a pocity. Samozřejmě zde platí pravidlo – čím méně se vyskytujeme na internetu a v kyberprostoru, tím menší riziko, že se staneme obětí kyberšikany, nám hrozí. Oběť se velmi často stydí nebo bojí svěřit (ať už rodičům nebo přátelům a blízkým), co se děje, protože si myslí, že se setká s nedůvěrou a nepochopením (zdroj: www.e-bezpeci.cz).

3.3 Případy kyberšikany

3.3.1 Případy v zahraničí

1) Kyberšikana zaměřená na děti a studenty

V posledních 10 letech se technologie rozvilnuly do takové míry, že se bez ní prakticky neobejdeme. Využíváme ji v práci, ve škole, ve volném čase. Ale tohle všechno s sebou přináší rizika. Dnešní děti jsou na internetu závislé a některé z nich až příliš moc. Proto se nedivme, že se stávají oběťmi kyberšikany.

Případy kyberšikany nejsou v České republice tak časté jako např. v Anglii, Americe nebo Francii. Vše začalo zcela nevinně v roce 2003 v Kanadě, když se žák jménem Ghyslain Raza (15 let) natočil na mobil, při čemž se snažil napodobit svou oblíbenou postavu z filmu Star Wars Darth Maula (musím podotknout, že velmi neúspěšně). Toto video našli jeho spolužáci a okamžitě jej umístili na internet, díky kterému se Ghyslain stal přes noc mediální hvězdou a získal přezdívku *Star Wars Kid.*[17] Video shlédlo během dvou týdnů několik milionů lidí po celém světě. Tato událost přivedla chlapce na pokraj psychického zhroucení. Celý případ dopadl tak, že na jeho spolužáky byla podána žaloba a chlapec doteď trpí celoživotními následky. Nahrávka

[17] http://www.youtube.com/watch?v=HPPj6viIBmU

byla několikrát parodována (např. American Dad a South Park) a dokonce vznikla petice[18], díky které se měl Ghyslain stát rytířem Jedi v nově připravovaném filmu režiséra Georga Lucase. Toto byl typický, nikoli ne poslední případ kyberšikany.

Dívka jménem Megan (13 let) z amerického Missouri, prožívala několik týdnů virtuální lásku s chlapcem, se kterým se seznámila na internetu. Pak jí chlapec začal psát zprávy plné nenávisti, jak je odporná a jak by byl svět bez ní lepší. To mělo na Megan hrozné důsledky – oběsila se. Při vyšetřování se zjistilo, že za chlapce se vydávala 50letá matka Meganiny bývalé kamarádky, a tímto způsobem se jí chtěla pomstít za to, že už nechce kamarádit s její dcerou.[19]

Třináctiletý Ryan Halligan byl několik měsíců terčem posměchů jeho spolužáků. Situace pro něj začala být nezvladatelnou poté, co si s ním přes internet začala dopisovat jedna dívka, která k němu předstírala své sympatie. Později totiž jejich rozhovory, vyznání lásky a jiné osobní informace zveřejnila a to byla pro Ryana poslední kapka. Krátce na to, v říjnu 2003, spáchal sebevraždu.[20]

Dalším známým a bohužel tragičtějším případem kyberšikany je případ z gdaňského gymnázia, kdy spáchala 14letá žačka Anna Halman sebevraždu poté, co z ní pět spolužáků strhalo před celou třídou oblečení a předstírali, že ji znásilňují. Celou situaci nahráli na mobil, přičemž jí vyhrožovali, že celou nahrávku zveřejní na internetu, což se potom také stalo (celá událost byla reakcí na Annino odmítnutí chodit s jedním z pachatelů). Anna psychický nátlak nevydržela a spáchala sebevraždu – oběsila se na švihadle.[21]

V červnu roku 2003 zavraždila 11letá Japonka svou spolužačku. Policii řekla, že ji zabila, protože na ni byla naštvaná, protože o ní na internetu prohlašovala škaredé věci.[22]

---

[18] http://www.petitiononline.com/Ghyslain/petition.html (zde můžete hlasovat pro obsazení Ghyslaina Razy do role jednoho z Jedi rytířů).
[19] Kopecký, K., Krejčí, V. *Kyberšikana.* Olomouc: E-Bezpečí, 2009. Online na: http://cestina.upol.cz/kopecky/mtek2009/nebezpeci/nebezpeci.swf.
[20] Budai, D. *Když se pojem stane skutečností* [online]. Vystaveno 11. 1. 2008 [cit. 5.12.2009]. Dostupné z <http://www.zive.cz/Internet/Cyberbullying-novy-rozmer-sikany/Realna-kybersikana-a-boj-s-ni/sc-32-sr-1-a-139822-ch-58458/default.aspx>.
[21] Přispěvatelé Wikipedie, *Kyberšikana* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2010, Datum poslední revize 25. 02. 2010. [citováno 7. 03. 2010] <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kyber%C5%A1ikana&oldid=5005912>.
[22] http://www.cyberbullying.info/examples/msg.php?eg=japan (přeloženo z angličtiny)

Chlapec jménem Alex trávíval svůj volný čas na internetu. Ostatní děti věděly, že si chce vzít život. Proto si s ním jedno z nich začalo na internetu psát a podporovalo ho v sebevraždě v domnění, že je to pouhý žert. Ale Alex to myslel vážně. Když byl jednoho dne doma sám, vzal svému tátovi zbraň, kterou měl uloženou pod postelí, nabil ji a zabil se.[23]

Těžké chvíle si prožil i devatenáctiletý japonský student, který se stal terčem kyberšikany. I poté, co přestal chodit do školy, mu neustále přicházely obtěžující a výhružné zprávy. Jeho spolužáci na internetu zveřejnili i fotografie s urážejícími texty a zasílali mu e-maily, ve kterých psali, že zemře. Beznaděj jej obklopila natolik, že skoro půl roku neopustil svůj pokoj a dvakrát se dokonce pokusil o sebevraždu. Naštěstí se dokázal s problémem vypořádat, dokončil školu a našel si zaměstnání.[24]

V poslední době se stala velmi oblíbenou sociální síť Facebook, kde si nejen mladí lidé, ale i ti starší ukládají různé fotky a data o sobě a sdílí je se svými kamarády. Nesmíme však zapomínat, že i Facebook se může stát nástrojem pro kyberšikanu. Zde máme případ ze září roku 2009. Britka Holly Grogan (†15 let) si založila profil na internetové sociální stránce Facebook. Dívka byla osamělá a netoužila po ničem jiném než si najít přátele. Podle její kamarádky měla velmi nízké sebevědomí. „*Bylo to děvče s největším úsměvem na světě, ale bohužel ji šikanovaly dívky z katolické školy*," říká přítelkyně Chloe Davisová (16 let). Místo nových kamarádů se Holly dočkala na svých stránkách pouze nadávek a šikany. Mnoho spolužaček ji totiž na síti očernilo. Nechávaly tam hanlivé komentáře, které si mohl každý přečíst. Kvůli psychickému teroru změnila dokonce školu, ale ani to nepomohlo. „Spolužačky, které ji nenáviděly, navedly ostatní dívky, ať jí také ubližují, a šikana se stupňovala," dodává Chloe. Jednoho dne Holly nátlak nevydržela a skočila z devět metrů vysokého mostu. Přímo do náruče smrti.[25]

Soud v Miláně odsoudil roku 2010 tři manažery společnosti Google za video, které zachycuje šikanování hocha s autismem. Podle soudu tím porušili právo na soukromí, když video přes upozornění z internetu rychle nestáhli. Trojice obdržela

---

[23] http://www.cyberbullying.info/examples/msg.php?eg=alex (přeloženo z angličtiny)
[24] Budai, D. *Cyberbullying: nový rozměr šikany.* [online]. Vystaveno 11. 1. 2008 [cit. 5.12.2009]. Dostupné z <http://www.zive.cz/Internet/Cyberbullying-novy-rozmer-sikany/Realna-kybersikana-a-boj-s-ni/sc-32-sr-1-a-139822-ch-58458/default.aspx>.
[25] INT, han. *První sebevražda kvůli kyberšikaně na Facebooku* [online]. Vystaveno 23.9.2009 [cit. 5.12.2009]. Dostupné z <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-zahranici/123184/prvni-sebevrazda-kvuli-kybersikane-na-facebooku.html>.

tresty šest měsíců. Do vězení nepůjdou, protože tresty pod hranicí tří let jsou v Itálii automaticky podmínečné. Manažerům hrozilo odsouzení na rok, ale obvinění z urážky na cti byli zbaveni. „Soudce rozhodl, že jsem odpovědný za akce nějakých teenagerů, kteří na našich internetových stránkách umístili hanebné video," komentoval své odsouzení v nepřítomnosti jeden z trojice Peter Fleischer.[26]

[26] Redakce Novinky.cz. *Manažery Googlu v Itálii odsoudili za záběry šikanování.* [online]. Vystaveno 24.2.2010 [cit. 2.3.2010]. Dostupné z <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/193090-manazery-googlu-v-italii-odsoudili-za-zabery-sikanovani.html>.

2) Kyberšikana zaměřená na učitele

Bohužel ani učitelé nezůstávají ušetřeni kyberšikaně. Důsledky případů kyberšikany na zaměřené proti učitelům se liší především v tom, že dospělí začnou ve většině případů kyberútoky řešit. Nebojí se, že si tím poškodí reputaci nebo že jim nikdo nebude věřit.

Ve Skotsku roku 2007 sundali žáci svému učiteli kalhoty, zatímco psal na tabuli, vše natočili na mobilní telefon a umístili na web www.youtube.com.[27]

Skupina náctiletých nedávno během vyučování vyfotila svou třídní učitelku a poté její fotku upravila a následně zveřejnila na jednom nejmenovaném porno portálu.[28]

Čtyřiadvacetiletá Britka Emma Jonesová spáchala sebevraždu poté, co se její nahé fotografie objevily na sociální síti Facebook. Mladá žena pracovala na mezinárodní škole v Abú Zabí, hlavním městě Spojených arabských emirátů. Její nahé fotografie našel na Facebooku pracovník školy jménem George, se kterým prý vycházela velmi špatně. Údajně se bála, že nález nahlásí úřadům, což by pro ni znamenalo skoro jisté vězení. Jonesová měla pravděpodobně strach, že by mohla být kvůli snímkům uvězněna. Žena požila leptavý čistící prostředek. Tělo nalezla její spolubydlící.[29]

Ve Finsku je znám případ, kdy v květnu roku 2008 zveřejnil patnáctiletý student na serveru YouTube video své učitelky zpívající na školní oslavě. Popisek

---

[27] Kopecký, K., Krejčí, V. *Informační a komunikační technologie.* Olomouc: E-Bezpečí, 2009. Online na <http://lektori.e-bezpeci.cz/prezentace.php>.
[28] Kopecký, K., Krejčí, V. *Informační a komunikační technologie.* Olomouc: E-Bezpečí, 2009. Online na <http://lektori.e-bezpeci.cz/prezentace.php>.
[29] Kynčl, J. *Učitelka vypila kyselinu kvůli nahým fotkám na Facebooku.* [online]. Vystaveno 25.2.2010 [cit. 3.3.2010]. Dostupné z <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/193131-ucitelka-vypila-kyselinu-kvuli-nahym-fotkam-na-facebooku.html>.

k videu zněl "Karaoke of the mental hospital", což by se volně dalo přeložit jako „Karaoke vystoupení duševně nemocného pacienta“. Učitelka mladíka zažalovala a požadovala odškodné. Soud nedávno rozhodl v její prospěch s odůvodněním, že jí veřejně dostupné video způsobilo velké psychické problémy.[30]

[30] Budai, D. *Cyberbullying: nový rozměr šikany.* [online]. Vystaveno 11.1.2008 [cit. 6.3.2010]. Dostupné z <http://www.zive.cz/Internet/Cyberbullying-novy-rozmer-sikany/Realna-kybersikana-a-boj-s-ni/sc-32-sr-1-a-139822-ch-58458/default.aspx>.

3.3.2 Případy z České republiky

1) Kyberšikana zaměřená na děti a studenty

Ačkoliv se kyberšikana v České republice objevila teprve před nedávnem, zaznamenané případy jsou stejně otřesné jako ty v zahraničí.

Martina dlouhodobě šikanovali spolužáci. Svlékali ho do spodního prádla, smáli se mu, když byl před tabulí a zesměšňovali ho. Útoky se stále stupňovaly. Vyvrcholilo to tím, že jej spolužáci natočili ve chvíli, kdy měl průjem a seděl na záchodě a video nechali kolovat po třídě. Všichni se svíjeli smíchy a chlapec se zhroutil a strávil 3 měsíce v léčebně, kde se léčil na tzv. školní fóbii. Učitelé sice měli důkaz na mobilu, ale vypořádali se s tím tak, že to byl jednorázový incident.[31]

V jiné třídě jiné školy natáčeli kluci na mobil, jak jejich kamarád mlátí svoji oběť řemenem a pěstmi. Kolář uvádí, že daná oběť byla úplně zlomená a na dně. A samozřejmě se nebyla schopna bránit. Impuls přišel teprve ve chvíli, kdy mu daní chlapci začali vyhrožovat, že vytvoří web, na který dané video umístí. Šikanovaný chlapec se lekl a začal naznačovat svému okolí, že se něco děje. Měl absolutní hrůzu z veřejného ponížení. Tím se utrpení oběti násobí. Její ponížení vidí stovky i tisíce lidí, což vede ke zhroucení.[32]

Totálně psychicky zlomené dítě. Takové jsou následky údajného žertu spolužáků Lucie J. (12) z Velkých Hostěrádek. Na sociální síti Facebook zřídili hanlivou stránku čítající 84 členů, na které jí mimo jiné vyhrožují smrtí. Kyberšikaně podle slov Luciiny matky Pavlíny K. (40) předcházelo i fyzické napadání. Lucie podle své matky doplatila na to, že se zastala dlouhodobě šikanovaného spolužáka ze smíšeného, českoromského manželství. „Spolužačka ho křivě obvinila z toho, že ji bije,

[31] Redakce iDnes. *SMS pro hnidu a video ze záchoda. Tak vypadá kyberšikanu* [online]. Vystaveno 5.3.2009 [cit. 5.12.2009]. Dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?c=A090304_130312_domaci_nel>.
[32] Redakce iDnes. *SMS pro hnidu a video ze záchoda. Tak vypadá kyberšikanu* [online]. Vystaveno 5.3.2009 [cit. 5.12.2009]. Dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?c=A090304_130312_domaci_nel>.

a jeden agresor strhl ostatní k tomu, že se mu začali mstít," vrátila se na počátek šikany své dcery Pavlína K.[33]

Čtrnáctiletý žák jedné pražské základní školy se psychicky zhroutil, když zjistil, že spolužáci mu na Facebooku udělali stránku, kde napadali hlavně jeho nadváhu. Jsem tlusťoch, šprt a maminčin mazánek, napsali na "jeho" profil. Věc praskla, když se svěřil matce, která vše oznámila škole. "Nechci o tom zatím moc mluvit, protože škola se k tomu postavila vstřícně a chce pracovat se synem i s viníky," říká chlapcova matka. Podrobnější informace odmítá zveřejnit v obavě, že by jejího syna spolužáci v textu poznali a ještě více by mu ubližovali.[34]

2) Kyberšikana zaměřená na učitele

Bohužel ani čeští učitelé nejsou před kyberšikanou ušetřeni. Případy zaměřené na ně se v České republice vyskytují stále častěji:

Začátkem února roku 2009 si kyberšikana vyžádala oběť pedagoga i u nás. Byl jí učitel a bývalý ředitel Jiří Pacholík ze Železného Brodu, který se koncem loňského školního roku dostal do potyčky s jedním ze žáků 9. třídy základní školy. Poté, co jej jmenovaný učitel vyzval, ať si uklidí věci, se mu dostalo odpovědi: *„Seber si to sám, ty šmejde!"* Pacholík, vyprovokovaný takovouto reakcí ze strany žáka, dal chlapci facku a následně přišel o zaměstnání a několik dnů nato spáchal sebevraždu. Někdejší zástupce zemřelého učitele, František Krajíc, říká, že dotyčný trpěl od onoho incidentu hlubokými depresemi a dodává: *„Život si chtěl vzít už tehdy v létě."*[35]

Deníku Blesk se dokonce povedlo zastavit kyberšikanování učitelů na internetové adrese Facebook. Objevila se na něm skupina s názvem "Polovina třídy spí, druhá si maluje a učitelka si povídá s tabulí", která za necelý měsíc nasbírala 170 tisíc fanoušků. Na stránkách skupiny se objevily fotografie a videa, dokumentující situaci v českém školství. Studenti během výuky spí na lavici i na zemi, hrají online hry, a když se hodně nudí, zesměšňují učitele. Především mladší uživatelé to pak vesele komentují a

---

[33] Redakce Blesk. *Facebook: Lucii (12) chtějí zabít spolužáci.* [online]. Vystaveno 22.2.2010 [cit 2.3.2010]. Dostupné z <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-domaci/132232/facebook-lucii-12-chteji-zabit-spoluzaci.html>.

[34] Wallerová, R. *Facebook se stává prostorem pro šikanu. Děti se napadají po síti.* [online]. Vystaveno 4.12.2009 [cit. 5.3.2010]. Dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/facebook-se-stava-prostorem-pro-sikanu-deti-se-napadaji-po-siti-pv1-/media.asp?c=A091203_210840_media_vel>.

[35] Redakce E-Bezpečí. *Kyberšikana si vyžádala další oběť. Tentokrát smrtelnou* [online]. Vystaveno 24. 2.2009 [cit.5.12.2009]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/118/63/lang,czech/>.

dobře se tím baví. Blesk.cz o fotkách i příbězích ze škol, které ukazují na to, že v době mobilů a sociálních sítí jsou učitelé "zábavným" terčem, upozornil článkem a celá skupina byla na Facebooku zrušena.[36]

Studentka z tercie založila na sociální síti Facebook skupinu proti jedné z učitelek, v diskusi ji sprostě urazila a někdo to dal škole vědět. Třináctiletá dívka má problém, který může skončit i ředitelskou důtkou nebo dvojkou z chování. „Kromě založení té skupiny tam učitelku velmi vulgárně urážela. To je porušení školního řádu, to nemůžeme nechat bez povšimnutí. Škola přece musí vychovávat i v tom, že pokud je nějaký problém, má se přijít a řešit ho normálně a ne někoho urážet na internetu," říká ředitel gymnázia Jiří Vlček. Zdůrazňuje, že na Facebooku byla i fotka učitelky. „Zřejmě pořízená mobilem ve třídě. S tím jsme se setkali už několikrát. Děti učitele natáčí i na video.“[37]

Jedna odborná škola snažící se držet krok s vědou a technikou má také své webové stránky, kde jsou zpřístupněna jména a emailové adresy všech pedagogů, tudíž je možnost emailové komunikace kohokoliv s kýmkoliv. Jeden z vyučujících však začal dostávat velmi osobní, vesměs negativně laděné emaily, jež ho neprávem a vulgárním způsobem osočovaly. Tento fakt mu byl velmi nepříjemný, na vzniklou situaci se přišlo náhodou, když byly vyšetřovány okolnosti šikanujícího chování mezi studenty 1. a 4. ročníku. Teprve poté se vyučující tuto nepříjemnou situaci rozhodl řešit stížností u vedení školy. Takto byl odhalen viník, student 1.ročníku, jenž měl vážné kázeňské a studijní problémy. Během prvního půlroku ve škole měl několik ostrých výstupů s kolegy. S viníkem proběhly výchovné komise, pohovor s otcem, který pro závažnost přestupku souhlasil s odchodem syna ze školy. Situace ve škole se po tomto případu zatím zklidnila.[38]

Většina těchto případů má společnou jednu věc – oběti psychický nátlak nevydržely, a buď spáchaly sebevraždu, nebo se psychicky zhroutily. Téměř žádné z těchto dětí neoznámilo svým rodičům fakt, že se něco děje, tudíž rodiče nemohli nijak zasáhnout. Možná by potom všechno skončilo jinak. A právě u případů, kde jsou aktéry

[36] Redakce Blesk. *Blesk.cz zarazil šikanu na internetu!* [online]. Vystaveno 22.2.2010 [cit. 2.3.2010]. Dostupné z <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-domaci/132252/blesk-cz-zarazil-sikanu-na-internetu.html>.
[37] Suchá, V. *Studentka urazila učitelku na Facebooku, čeká ji trest.* [online]. Vystaveno 5.2.2010 [cit. 2.3.2010]. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=659836>.
[38] Náprstková, P. *Kyberšikana učitele.* [online]. Vystaveno 3.10.2009 [cit. 5.3.2010]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/202/63/lang,czech/>.

děti, se nám nejvíce tají dech. Když si povšimneme věku jednotlivých dětí, tak nepřesahují 15 let (kromě 19letého japonského studenta), což nám dokazuje, že děti mladší 15 let jsou nejčastějšími oběťmi kyberšikany, protože právě ony tráví u počítače nejvíce času různými hrami, chaty, atd. Všechny sebevraždy mají také společné to, že oběti nevěděly o existující možnosti se proti kyberšikaně bránit.

Bohužel případy kyberšikany jsou stále častější, a proto si položme otázku, jak jim můžeme zabránit, zda-li je lepší zůstat pasivní, nebo začít proti kyberšikaně bojovat tím nejjednodušším způsobem – začít si jí všímat a přijmout fakt, že je mezi námi.

4 Kyberšikana v ČR

V České republice není o kyberšikaně dostatek dostupných informací a průkazových statistik jako v ostatních státech (např. Velká Británie, Francie, Amerika), a to z toho důvodu, že je to fenomén relativně nový a že řada lidí neví, že něco jako šikana na internetu existuje nebo že ji od normální šikany oddělujeme.

4.1 Statistika

Následující statistiky se zabývají především výzkumem toho, jak často se stávají děti oběťmi kyberšikany. Dále se dozvíte, kolik procent dětí někdy obdrželo urážlivou zprávu, popř. e-mail a kde se nejčastěji s urážlivými texty setkali. A dále jaká osobní data o sobě zveřejňují buď kamarádovi, nebo na internetu.

Výzkumný tým projektu E-Bezpečí a Centra PRVOK PdF UP (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace) realizoval v roce 2009 výzkumné šetření, zaměřené na výskyt nebezpečných komunikačních jevů spojených s využíváním informačních a komunikačních technologií. Zaměřil se zejména na kyberšikanu, kybergrooming, sexting a další nebezpečné jevy, se kterými se setkávají nejen žáci a studenti, ale také dospělí uživatelé internetu. Do výzkumného šetření se zapojilo téměř 2 000 respondentů z celé České republiky. Závěry českého výzkumu bohužel potvrdily to, co dlouhodobě naznačují také výsledky zahraničních výzkumů prováděných např. v USA, Velké Británii a dalších zemích – téměř polovina českých dětí je vystavena některé z forem kyberšikany (46,8 %). V rámci výzkumu byly sledovány nejčastější projevy kyberšikany, mezi které patří např. *dehonestující útoky* (nadávání, urážení nebo ponižování realizované pomocí SMS zpráv, e-mailů, v chatu, diskuzi a publikací zesměšňujících fotografií, audio nebo audiovizuálních nahrávek), *vyhrožování a vydírání, útoky na elektronické účty* (e-mailové, diskuzní, účty ke vzdělávacímu prostředí atd.) *a jejich manipulaci, případně zneužití např. ke kyberšikaně.* Z těchto projevů jsou děti nejčastěji vystaveny nadávkám, urážkám nebo ponižování v rámci SMS zpráv, e-mailů, v chatu nebo diskuzi (15,8 %), dále musí řešit např. napadení svého elektronického účtu (13,5 %) nebo výhrůžky a zastrašování (8,9 %). Přestože se děti s kyberšikanou setkávají poměrně často, některé se dokonce staly obětí i několika útoků, při řešení těchto problémů jen málo spoléhají na pomoc rodičů a o situaci, do

jaké se dostaly, je neinformují. Rodičům by se se svými problémy svěřila necelá 1/4 dotazovaných dětí (22,9 %). Nejčastěji by děti s rodiči řešily především vydírání (22,9 %), výhrůžky a zastrašování (21 %) a manipulaci s jejich elektronickým účtem, případně jeho zneužití (18,2 %). Vysoký počet obětí kyberšikany souvisí s poměrně velkým množstvím útočníků. Skoro každé třetí dítě přiznalo, že si kyberšikanu vyzkoušelo (27,8 %). Nejčastěji šlo o útok na cizí elektronický účet (14,7 %) a dehonestující projevy realizované pomocí SMS, e-mailu, v chatu nebo v diskuzi (7,6 %). 2,3 % dětí se ale také aktivně zapojilo do kyberšikany učitele provedené formou provokování učitele a následného natočení vyhrocené situace. Jednalo se především o chlapce, jež tvořili 2/3 útočníků. Odpovědí na otázku, proč se tolik dětí stává oběťmi kyberšikany, je, že 2/3 dotazovaných dětí (67,5 %) jsou ochotny sdílet své osobní údaje s lidmi, které znají pouze z virtuální komunikace realizované na internetu. Přitom už byla zaznamenána řada případů, kdy se pod totožností virtuálního „kamaráda“ skrýval např. pedofil, který využil osobní údaje dítěte k vydírání, pomocí něhož se snažil dítě vylákat na osobní schůzku. Do této oblasti můžeme zařadit např. adresu bydliště (sděluje 23,5 % dětí) nebo adresu školy (sděluje 56,9 % dětí). Další skupinou jsou *osobní údaje, které vytvoří mezi dítětem a útočníkem komunikační kanál*. Ten může následně sloužit jako nástroj pro kyberšikanu, vydírání a různé druhy manipulace. Konkrétně se jedná například o telefonní číslo (sděluje 50,5 % dětí), e-mailovou adresu (sděluje 67,5 % dětí), kontaktní údaje instant messengerů (ICQ) nebo programů pro internetovou telefonii (Skype) (sděluje 66,6 % dětí). Poslední sledovanou skupinou byly *osobní údaje, které útočníkovi umožňují přístup k cizímu účtu*. Na tyto údaje jsou děti - ve srovnání s předešlými údaji - mnohem opatrnější a příliš často je nesdělují – např. heslo k e-mailovému účtu sděluje 16,4 % a PIN kód kreditní karty 13,2 % dětí. Další problematickou skutečností, která nahrává šíření kyberšikany, je zveřejňování osobních fotografií nebo videozáznamů na internetu nebo jejich rozesílání pomocí mobilního telefonu. V rámci výzkumného šetření bylo sledováno rozesílání především sexuálně laděných fotografií, které poměrně často slouží jako nástroj pro vydírání, sexuální obtěžování atd. Svou obnaženou fotografii již zveřejnilo 10,1 % dotazovaných dětí, což je o polovinu méně ve srovnání s odesíláním sexuálně laděných zpráv – ty odeslalo 22,7 % dětí. Většina dětí však toto chování považuje za rizikové – v případě zpráv to uvedlo

68,4 % dětí a u fotografií 73,3 % dětí. Přesto je ale patrné, že 1/3 dětí se tomuto vysoce rizikovému chování, označovanému termínem sexting nebo sextování, nebrání. [39]

Další výzkum tohoto projektu ukázal, že více než 71 % českých žáků nahrává jiné osoby prostřednictvím mobilních telefonů. Zapojilo se více než 2000 žáků základních a středních škol (největší část vzorku tvořili žáci a studenti ve věku 11-16 let). Nejčastěji nahrávají kamarády (spolužáky, sourozence), dále rodiče či jiné členy rodiny. Učitele si nahrálo cca 8 % respondentů. Pořízenou nahrávku většina žáků nechala v mobilu (36,2 %), smazala ji (26,04 %), pouhých 5 % respondentů video uložilo na webové stránky (např. portálu YouTube, osobní stránky apod.). Dále projekt zjišťoval, jaká je motivace žáků pro nahrávání jiné osoby prostřednictvím mobilních telefonů. Nejčastější motivaci žáků tvoří nuda (31, 25 %), přání nahrávané osoby (26, 22 %) a nahrání záznamu na památku (26, 13 %). Za zmínku také stojí informace, že přibližně 4 % respondentů nahrálo jinou osobu kvůli pomstě. Plných 85, 13 % respondentů uvedlo, že nahrávaná osoba věděla o tom, že je nahrávána. Další zajímavé informace vám poskytne zpráva z výzkumného šetření projektu.[40]

Nadace O2 a občanské sdružení Aisis zveřejnily výsledky nejnovějšího výzkumu fenoménu kyberšikany mezi českými dětmi, který mapoval situaci na školách v posledním půlroce. Výzkum ukázal, že 10 % dětí se v posledních šesti měsících stalo obětí kyberšikany. Ukázal také nízkou znalost tohoto pojmu mezi dětmi a zároveň jejich malý strach z kyberšikany. Potvrdil souvislost kyberšikany s atmosférou a vztahy ve třídě a nízkou důvěru žáků se s tímto problémem svěřovat učiteli. Také vyvrátil zažitou představu anonymního agresora. 78 % agresorů navštěvuje stejnou třídu nebo školu jako oběť. Výzkum proběhl v rámci projektu Minimalizace šikany, který od roku 2005 pomáhá školám v boji proti šikaně, a zaznamenal názory dětí ve věku 8 – 15 let. Výzkum byl kompletně financován Nadací O2.[41]

---

[39] Krejčí, V. Kopecký, K. *Kyberšikana u českých dětí - závěry z výzkumného šetření projektu E-Bezpečí a Centra PRVOK 2009.* [online]. Vystaveno 4.2.2010 [cit 2.3.2010]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/247/22/lang,czech/>.

[40] Kopecký, Kamil. *Více než 71 % českých žáků nahrává jiné osoby prostřednictvím mobilních telefonů* [online]. Vystaveno 5.12.2008 [cit 2.3.2010]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/75/22/lang,czech/

[41] Česká škola. *78% pachatelů kyberšikany je ze stejné školy jako oběť.* [online]. Vystaveno 24.2.2010 [cit. 5.3.2010]. Dostupné z <http://www.ceskaskola.cz/2010/02/78-pachatelu-kybersikany-je-ze-stejne.html>.

4.2 Projekty

K projektům, které se dané problematice v České republice věnují, patří zejména projekt **E-bezpečí**, jenž se v současné době snaží proškolovat učitele a žáky z různých škol v ČR. Do budoucna je naplánováno proškolení škol i mimo město Olomouc. Dále se nebezpečnými jevy na internetu zabývá internetová stránka **Internet Helpline**.[42] Ve světě se o kyberšikanu starají tak, že upravují zákony a legislativy, díky nimž se kyberšikana stane trestným činem a kyberagresor může dostat trest odnětí svobody až do řádu několika let.

4.2.1 E-bezpečí

E-bezpečí je projekt, který vznikl na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého na katedře českého jazyka a literatury. Úkolem projektu je identifikovat a analyzovat nebezpečné komunikační praktiky spojené s elektronickou komunikaci, které v současnosti negativním způsobem působí na mladou generaci (zejména 6-15 let). Dalším úkolem projektu je systematizovat získané informace a zveřejnit je prostřednictvím internetového portálu, který bude využíván učiteli a studenty učitelských oborů a který bude sloužit osvětě a prevenci před těmito patologickými jevy v oblasti využívání online médií (zejména internet). Velmi důležitým úkolem projektu je rovněž poskytnout studentům a učitelům cenný zdroj informací, které mohou využít ve vlastní praxi a které budou pozitivně působit na rozvoj informační a mediální gramotnosti dětí.[43] Tento projekt je první v České republice, který se přímo věnuje nebezpečným jevům spojených s využíváním moderních informačních a komunikačních technologií. Ostatní projekty v ČR na něj navazují a čerpají z něho.

Projekt E-bezpečí také v minulém roce rozjel vzdělávací akce pro žáky a učitele středních a základních škol v celé ČR. Cílem tohoto proškolování je, aby žáci získali náhled do této problematiky a aby věděli, že se proti tomuto druhu šikany mohou bránit a jak.

[42] Dostupný na internetové adrese http://www.internethelpline.cz/.
[43] Kopecký, K. *Informace o projektu.* [online]. Vystaveno 13.5.2008 [cit. 3.3.2010]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/15/60/lang,czech/>.

4.2.2 Internet Helpline (pomoc online)

Internet Helpline (Linka bezpečí ONLINE) poskytuje dětem a dospívajícím první pomoc formou psychologické a sociální asistence při práci s internetem. Jde o vůbec první obdobně specializovanou linku krizové intervence v České republice. Hlavním cílem této formy krizové intervence je zřízení speciální asistenční služby Helpline na stávající bezplatné Lince bezpečí (116 111), kam mohou děti nebo dospělí ohlásit zneužívání dětí při komunikaci na internetu. Odborní konzultanti dětem poskytnou nezbytnou psychosociální pomoc a také jim poradí, jak bezpečněji internet používat.[44]

4.2.3 Projekt Minimalizace šikany

Cílem projektu Minimalizace šikany je ukázat cestu, jak účinně snížit výskyt šikany (popř. kyberšikany) na škole a nabídnout program k širokému použití na základních a středních školách v celé ČR. Důvodem vzniku projektu Minimalizace šikany je alarmující výskyt šikany na školách, který je zčásti ovlivněn nejen obecnou neznalostí zákonitostí různých forem a stádií vývoje šikany, ale současně i malou připraveností pedagogů šikanování řešit.[45] Celý projekt je pod záštitou společnosti O2.

4.2.4 Centrum prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace se zaměřuje zejména na prevenci rizikového chování spojeného s užíváním informačních a komunikačních technologií dětmi, zejména na kyberšikanu, kybergrooming, kyberstalking, hoax a spam, sexting, metody sociálního inženýrství, problematiku sdílení osobních údajů prostřednictvím sociálních sítí a další nebezpečné komunikační techniky. Pod toto centrum spadá již zmíněný projekt E-Bezpečí, který bude dále vyvíjet své aktivity jako ústřední projekt Centra. Centrum realizuje primární, viktimní a situační prevenci.[46]

---

[44] Pomoc online. *O projektu.* [online]. Citováno 28.2.2010. Dostupné z <http://www.internethelpline.cz/o-projektu>.
[45] Minimalizace šikany. *Poslání a cíle projektu.* [online]. Citováno 28.2.2010. Dostupné z <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/106-poslani-a-cile-projektu>.
[46] Prvok. *Zaměření pracoviště.* [online]. Citováno 28.2.2010. Dostupné z <http://prvok.upol.cz/index.php/o-pracoviti/zamereni>.

4.2.5 Projekt Saferinternet

Tento projekt bojuje proti ilegálnímu obsahu, umožňuje občanům České republiky hlásit nelegální obsah, především dětskou pornografii a další formy komerčního a sexuálního zneužívání dětí a předávat oznámení příslušným činným orgánům. Důležitou součástí plánovaných aktivit je vytvořit, ve spolupráci s odpovídajícími partnery, efektivní a důvěryhodný komunikační kanál na pomoc děrtem, které se cítí ohroženy, aby překonaly své problémy zaviněné stykem s nelegálním obsahem na internetu nebo nepatřičným chováním uživatelů interenetu, vytvořit realistickou metodologi pro ananlýzu podobných hrozeb a realizovat komplex celonárodních osvětových kampaní zaměřených na skutečnosti, které vytvářejí diskomfort nebo hrozby na internetu.[47]

4.2.5.1 Projekt Červené tlačítko

Je zaměřen na boj proti nelegálnímu obsahu na internetu. Jak sami tvůrci (Saferinternet, viz výše) uvádějí, Červené tlačítko chce účinně bojovat proti internetové kriminalitě, zejména nelegálnímu obsahu. Jeho smyslem je regulace internetového „statického obsahu“, neřeší dynamickou komunikaci mezi uživateli, která je hlavním zdrojem rizikových komunikačních jevů, se kterými se setkávají mladí (mladiství) uživatelé internetu (kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking aj.). Neřeší chatování, zneužívání ICQ, Skype, sociálních sítí – což jsou hlavní nástroje pro manipulaci dětí. Děti primárně neohrožuje nelegální obsah, ale nebezpeční uživatelé internetu.[48]

[47] SaferInternet. *O projektu.* [online]. Vystaveno 1.1.2007 [cit. 28.2.2010]. Dostupné z <http://www.saferinternet.cz/o-projektu/80-3>.
[48] Kopecký, K. *Krátce o smyslu červeného tlačítka.* [online]. Vystaveno 11.2.2010 [cit. 7.3.2010]. Dostupné z <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/250/63/lang,czech/>.

5 Výzkumné šetření

5.1 Úvod k výzkumu

K realizaci výzkumného řešení jsem zvolila metodu dotazníku. Dotazník byl zaměřen na problematiku výskytu kyberšikany u populace dětí ve věku 11 – 15 let.

Svůj výzkum jsem uskutečnila na 1. základní škole v Krnově u dětí navštěvujících 6. – 8. třídu (věk 11 – 12 let). Dotazníky byly vyplňovány anonymně. Chtěla jsem se dozvědět, zdali má dnešní mládež povědomí o tom, že i na internetu se mohou setkat s nebezpečím v podobě psychické šikany. Jak se dále dozvíte, tak jsem se dozvěděla, že dnešní mladí lidé opravdu nemají tušení o existenci něčeho, jako je kybernetická šikana.

Celkový počet dotazníkových vzorků čítal 60 dotazníkových listů, složených ze 14 otázek, přičemž každá měla za úkol zjistit jinou skutečnost. Dotazník obsahoval otázky **uzavřené** čili dichotomické (dotazující měli na výběr ze dvou možností – buď ANO a Ne, nebo jinou formu dvou odpovědí), **otevřené** čili výčtové otázky (respondenti měli na výběr seznam možných odpovědí, které následně zatrhávali) a formu otevřené odpovědi.

5.2 Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 1 – Setkali jste se někdy s kyberšikanou? (Pokud zaškrtnete odpověď Ne, neodpovídejte na otázku č. 2.)

Na tento dotaz 100 % dotazovaných odpovědělo „Ne“, ačkoliv měli v úvodu celého dotazníku pojem kyberšikana vysvětlen. Bylo to pravděpodobně způsobeno tím, že se s daným pojmem nikdy nesetkali nebo netušili, že existuje něco jako šikana na internetu.

Otázka č. 2 – V jaké podobě jste se s ní setkali (pokud jste odpověděli v předchozí otázce „Ne“, nezaškrtávejte)? (Na výběr měli respondenti možnosti e-mail, mobil, sociální síť (facebook, xchat, atd.), Instant Messengery (ICQ, QIP, atd.), v jiné podobě (vypiš, v jaké).)

Vzhledem k tomu, že 100 % respondentů v otázce č.1 odpovědělo „Ne“, nemohla jsem tuto otázku vyhodnotit, jelikož jsem žádná data k vyhodnocení neměla.

Otázka č. 3 – Víte, jaké jsou rozdíly mezi kyberšikanou a klasickou šikanou?

Obrázek č. 1 - Rozdíly mezi klasickou šikanou a kyberšikanou

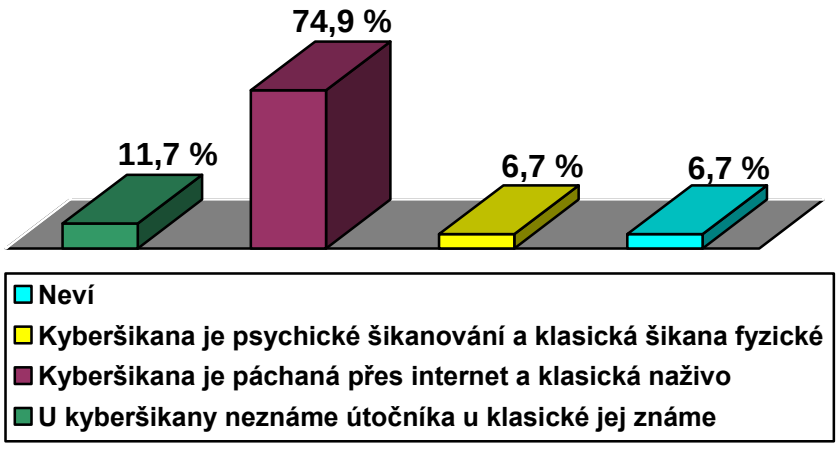

Tato otázka vyvrátila mou hypotézu o tom, že většina dětí nezná rozdíly mezi klasickou šikanou a kyberšikanou.

Otázka č. 4 – Stali jste se někdy obětí nebo původcem (vy jste páchali) kyberšikany?

Obrázek č. 2 - Stali jste se někdy původcem kyberšikany?

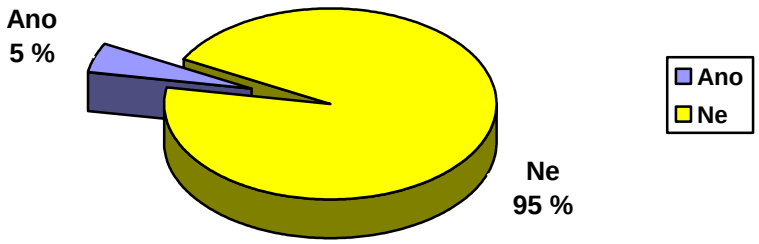

Otázka č. 5 – Byli jste obětí nebo původcem?

Tato otázka přímo navazuje na otázku č. 4. Z 5 % dotazovaných, kteří v předchozí otázce odpověděli možnost „Ano“, 100 % odpovědělo, že se už někdy stalo „původci“ kyberšikany.

Otázka č. 6 – Nahrávali jste si někdy některého ze svých učitelů na mobilní telefon nebo kameru?

Obrázek č. 3 - Nahrávali jste si někdy některého ze svých učitelů na mobilní telefon nebo kameru?

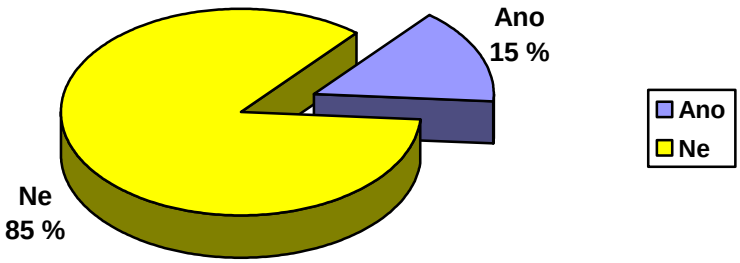

Otázka č. 7 – Umístili jste vy sami někdy na internet buď fotografii, video nebo komentáře, které obsahují např. tyto situace – upravené foto (fotomontáž), nadávku, video, kde jeden člověk napadá druhého, web, který byl určený k zesměšnění druhého člověka?

Obrázek č. 4 - Umístili jste někdy na internet urážlivou fotografii nebo video?

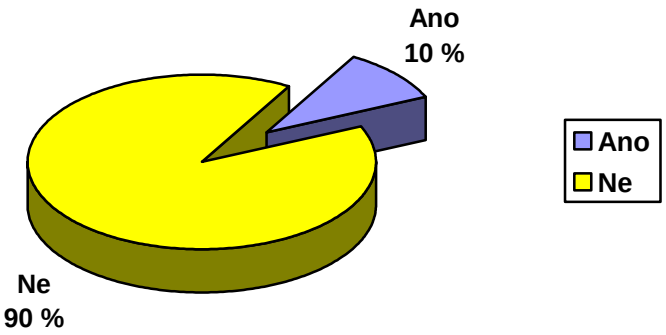

Otázka č. 8 – Setkali jste se někdy na adrese www.youtube.com nebo na některých jiných internetových adresách, kde můžete sledovat nebo ukládat videa, s nahrávkou, která obsahovala kyberšikanu?

Obrázek č. 5 - Setkali jste se někdy s kyberšikanou na některých internetových adresách?

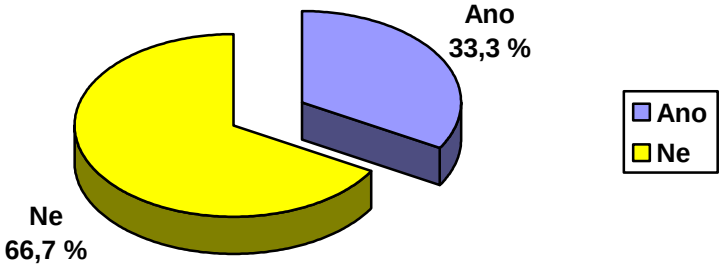

Tato otázka přímo navazuje na otázku č. 1. Zajímavé je, že v otázce č. 1 odpovědělo 100 % dotazovaných, že se s kyberšikanou nikdy nesetkalo, načež u této otázky 33,3 % dotázaných zaškrtlo možnost „Ano“, což vyvrací celou otázku č. 1, že se s kyberšikanou nikdy nesetkali. Tedy setkali, pouze termín „kyberšikana“ neznají.

Otázka č. 9 – Víte, jak se zachovat, když se stanete obětí kyberšikany?

Obrázek č. 6 - Víte, jak se u kyberšikany zachovat?

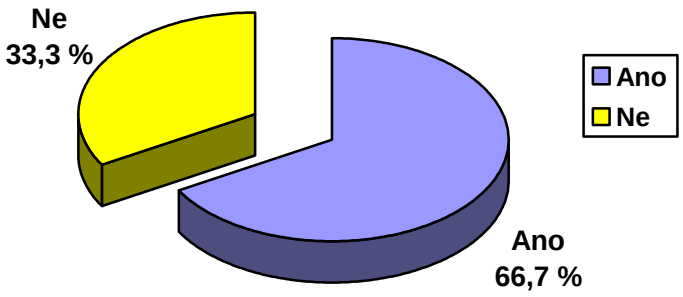

Otázky č. 10 – Popiště, jak si myslíte, že se máte v případě, že se stanete obětí kyberšikany, zachovat.

Obrázek č. 7 - Popis, jak se mají oběti kyberšikany zachovat.

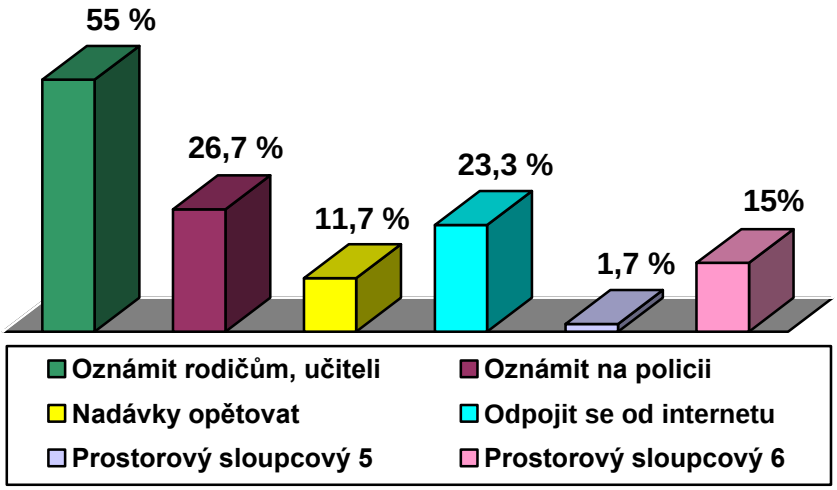

U této otázky je zajímavá skutečnost, že v předchozí otázce odpovědělo 33,3 % respondentů (20 osob), že neví, jak se zachovat, u této otázky to uvedlo pouze 15 % (9 osob) dotázaných. Děti tudíž alespoň tuší, jak se mají v případě kyberšikany zachovat. Naopak pouze 1 dotazovaný věděl (nebo jej napadlo), že je důležité průkazný materiál schovat k pozdějšímu vyšetřování.

Otázka č. 11 – Dokázali byste vyjmenovat některé důsledky, které může kyberšikana způsobit?

Obrázek č. 8 - Důsledky kyberšikany

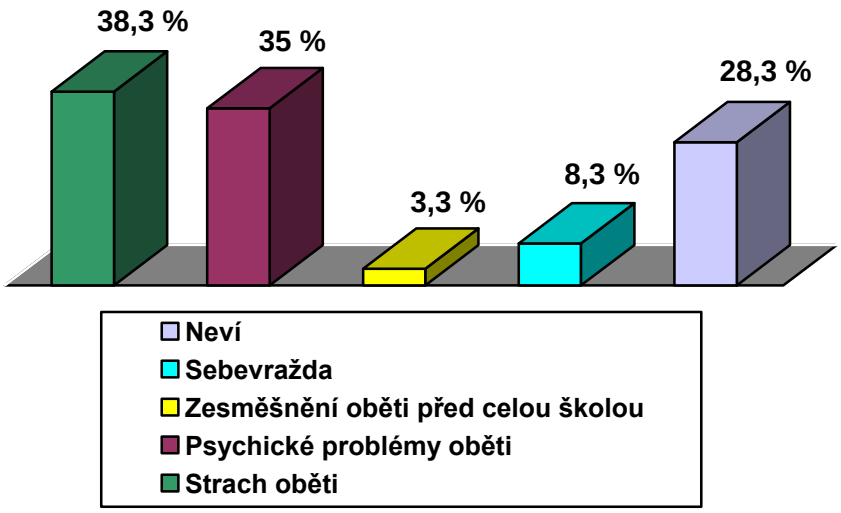

Otázka č. 12 – Znáte některé internetové adresy, na kterých se můžete o kyberšikaně dozvědět více?

Obrázek č. 9 - Internetové adresy o kyberšikaně

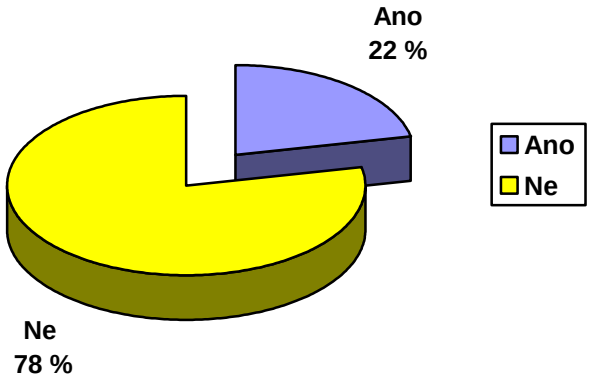

Z adres, které respondenti uvedli, zmíním www.youtube.com, www.facebook.com, www.wikipedia.org, www.google.cz a www.sikana.cz. Dále respondenti zmiňovali adresy jako www.centrum.cz, www.seznam.cz nebo www.atlas.cz, což nepovažuji za adresy speciálně určené k poskytnutím informací o kyberšikaně.

Otázka č. 13 – Používáte některou ze sociálních sítí, jako je např. Facebook, xchat, LibimSeTi, Rajče, atd.?

Obrázek č. 10 - Používáte některou sociální síť?

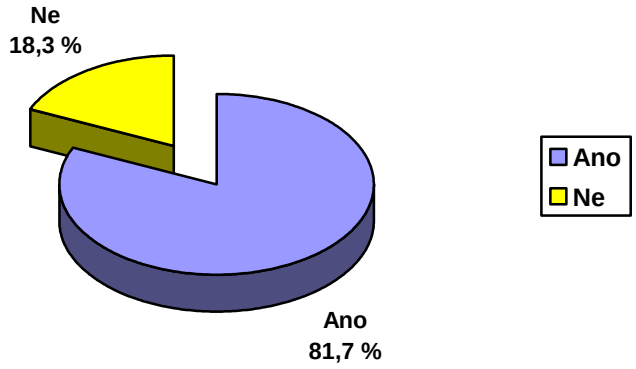

Otázka č. 14 – Které ze svých osobních údajů na těchto sociálních sítích zveřejňujete? (Pokud jste odpověděli v předchozí otázce Ne, nezaškrtávejte.)

Obrázek č. 11 - Osobní údaje na internetu

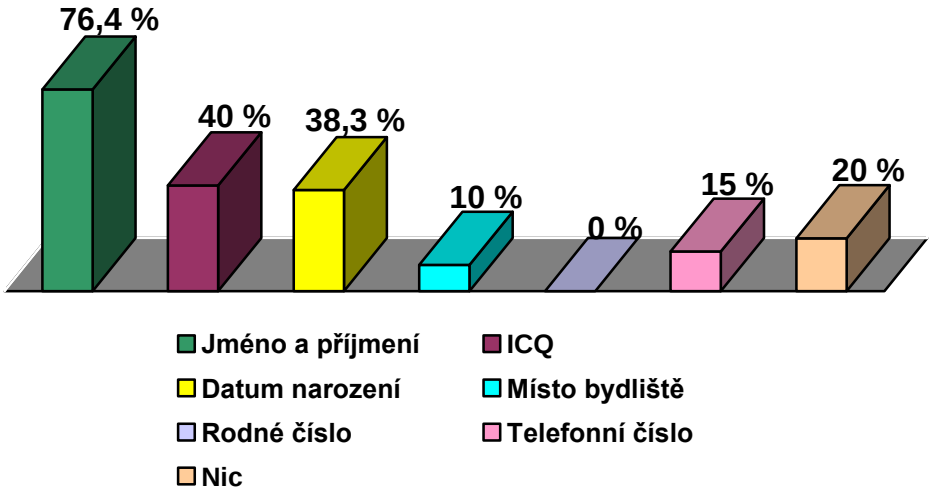

Tento graf nám ukazuje, že nejčastější osobní informace, které respondenti uvádějí, jsou jméno a číslo ICQ a datum narození. Jeden z respondentů uvedl, že uvádí falešné datum narození. Naštěstí jsou mladiství natolik opatrní a své rodné číslo při vyplňování neuvedl ani jeden z dotazovaných. Velice mě také překvapil výsledek o místě bydliště, u kterého jsem předpokládala, že bude čítat více procent.

5.3 Závěr výzkumu

Na základě celého výzkumu jsem zjistila, že děti se s pojmem kyberšikana nikdy nesetkaly, což potvrzuje polovinu hypotézy č. 1. Uměly si však odvodit, co bude znamenat dle předpony „kyber“. Dále jsem zjistila, že většina dětí ví, jak se při výskytu kyberšikany zachovat a že mají celou situaci oznámit nějakému dospělému člověku. Bohužel pouze 1 dítě vědělo, že si musí urážlivý obsah útočné zprávy uschovat jako důkaz. A nakonec se potvrdila i má hypotéza č. 3, že děti nejsou při zveřejňování svých osobních informací opatrné. Nejčastěji uváděly, že na internetu uvádí jméno, ICQ a datum narození, což už i tak stačí k tomu, aby je někdo začal kyberšikanovat.

Svůj dotazník jsem rozdala dětem ve škole v lokalitě města Krnova nacházející se na hranicích s Polskem, a je tedy izolováno od velkých měst, kde se novinky šíří rychleji. Myslím si, že kdybych dotazník rozdala dětem např. na nějaké olomoucké základní škole, setkala bych se se zcela jinými výsledky a faktem, že děti v Olomouci mají více informací o tom, co kyberšikana znamená a jaké jsou její důsledky. Toto jsou bohužel pouze domněnky, které mohou být námětem na další výzkum.

POUŽÍTÁ LITERATURA

Publikace

GŘIVNA, T. a kol. *Kyberkriminalita a právo.* Praha: Auditorium, 2008. ISBN 9788090378674. s. 220.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování.* Praha : Portál, 2001. s.255

KOL. AUTORŮ. *Kyberšikana a její prevence.* 1. vyd. Plzeň : Dragon Press, 2009. ISBN ISNB 978-80-86961-78-1. s. 108.

KOL. AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program.* 1. vyd. Praha : TAURIS, 2006. ISBN 80-87000-02-1.

KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v elektronické komunikaci.* 1. vyd. Olomouc : Hanex, 2007. ISBN

LIDICKÁ, J. *Kyberšikana.* Praha : Cuni, 2009. Dostupné online <http://tarantula.ruk.cuni.cz/KKP-14-version1-Lidicka.pdf>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. Praha, 2008.

PÍSAŘÍK, B. *Analýza vlivu fenoménu internetu na děti ve starším školním věku*. Brno : Muni, 2009.

ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet – děti dospělými, dospělí dětmi.* Praha : TRITON, 2003. ISBN 80-7254-360-1. s. 158.

VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany – praktické rady pro rodiče*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7. s. 147.

Internetové zdroje

Aktuálně **Vite, co se právě děje**	www.aktualne.centrum.cz
Blesk	www.blesk.cz
Cyberbullying	www.cyberbullying.info
Projekt E-Bezpečí	www.e-bezpeci.cz
Pomoc online	www.internethelpline.cz
Minimalizace šikany	www.minimalzacesikany.cz
Novinky	www.novinky.cz
Centrum prevence rizikové virtuální komunikace	www.prvok.upol.cz
Národní centrum bezpečnějšího internetu	www.saferinternet.cz
Stop cyberbullying	www.stopcyberbullying.org
Wikipedia	www.wikipedia.cz
Zprávy živě	www.zive.cz
Zprávy idnes	www.zpravy.idnes.cz

Jméno a příjmení:	Zuzana Kopecká
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Kyberšikana jako nebezpečný jev spojený s využitím informačních a komunikačních technologií
Název v angličtině:	Cyberbullying as a dangerous phenomenon connected with utilization of information and communication technologies
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na nejrozšířenější jev vyskytující se na internetu, a to kyberšikanu. V celé práci jsou shrnuty příčiny kyberšikanování, rozdíly mezi klasickou a kyberšikanou, jakými způsoby může být kyberšikana prováděna a jak lze rozpoznat kyberagresora a kyberoběť. Dále tato práce obsahuje případy nejen z České republiky, ale také ze zahraničí, přičemž zjistíte, jak moc je kyberšikana nebezpečná. V neposlední řadě jsou zde shrnuty projekty zabývající se kyberšikanou a jaké výzkumy u nich za poslední dva roky proběhly. Praktická část obsahuje výzkum, jehož cílem bylo zjistit stav informací o kyberšikaně na základní škole v Krnově.
Klíčová slova:	Kyberšikana, kyberagresor, kyberoběť, prevence, výzkum
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on the most widespread phenomenon occurring on the internet, cyberbullying. In the work there are summed up the causes of cyberbullying, the differences between the classic and cyberbullying, through which means can cyberbullying take place and how can one identify a cyberbully and a cybervictim. Further here can be also found the cases from not only the Czech Republic, but also abroad whereas one will find out how dangerous cyberbullying really is. And last but not least, the work also focused on the projects occupying with cyberbullying and which survey they have conducted in recent 2 years. In the practical section there can be found a survey, the target of which was to find out the state of information about cyberbullying at a primary school in Krnov.
Klíčová slova v angličtině:	Cyberbullying, cyberbully, cybervictim, prevention, survey

Přílohy vázané v práci:	X
Rozsah práce:	43 stran
Jazyk práce:	český